

59. ročník

2022/2023

KRAJSKÉ KOLO

Kategorie E

Praktická část – Zadání

60 bodů, 120 minut (+ 10 min čtení)

PERIODICKÁ SOUSTAVA PRVKŮ

1 I. A	2 II. A	3 III. B	4 IV. B	5 V. B	6 VI. B	7 VII. B	8 VIII. B	9 VIII. B	10 VIII. B	11 I. B	12 II. B	13 III. A	14 IV. A	15 V. A	16 VI. A	17 VII. A	18 VIII. A
1 H 1 1,00794 Vodík																	2 He 2 4,0026 Helium
2 Li 3 6,941 0,97 Lithium	4 Be 4 9,0122 1,50 Beryllium											5 B 5 10,811 2,00 Bor	6 C 6 12,011 2,50 Uhlík	7 N 7 14,007 3,10 Dusík	8 O 8 15,999 3,50 Kyslík	9 F 9 18,998 4,10 Fluor	10 Ne 10 20,179 Neon
3 Na 11 22,990 1,00 Sodík	12 Mg 12 24,305 1,20 Hořčík											13 Al 13 26,982 1,50 Hliník	14 Si 14 28,085 1,70 Křemík	15 P 15 30,974 2,10 Fosfor	16 S 16 32,06 2,40 Síra	17 Cl 17 35,453 2,80 Chlor	18 Ar 18 39,948 Argon
4 K 19 39,098 0,91 Draslík	20 Ca 20 40,078 1,00 Vápník	21 Sc 21 44,956 1,30 Skandium	22 Ti 22 47,867 1,30 Titan	23 V 23 50,942 1,50 Vanad	24 Cr 24 51,996 1,60 Chrom	25 Mn 25 54,938 1,60 Mangan	26 Fe 26 55,845 1,60 Železo	27 Co 27 58,933 1,70 Kobalt	28 Ni 28 58,693 1,70 Nikl	29 Cu 29 63,546 1,70 Měď	30 Zn 30 65,38 1,70 Zinek	31 Ga 31 69,723 1,80 Gallium	32 Ge 32 72,61 2,00 Germanium	33 As 33 74,922 2,20 Arzen	34 Se 34 78,971 2,50 Selen	35 Br 35 79,904 2,70 Brom	36 Kr 36 83,798 Krypton
5 Rb 37 85,468 0,89 Rubidium	38 Sr 38 87,62 0,99 Stroncium	39 Y 39 88,906 1,10 Yttrium	40 Zr 40 91,224 1,20 Zirkonium	41 Nb 41 92,906 1,20 Niob	42 Mo 42 95,95 1,30 Molybden	43 Tc 43 -98 1,40 Technecium	44 Ru 44 101,07 1,40 Ruthenium	45 Rh 45 102,91 1,40 Rhodium	46 Pd 46 106,42 1,30 Palladium	47 Ag 47 107,87 1,40 Stříbro	48 Cd 48 112,41 1,50 Kadmium	49 In 49 114,82 1,50 Indium	50 Sn 50 118,71 1,70 Cín	51 Sb 51 121,75 1,80 Antimon	52 Te 52 127,60 2,00 Tellur	53 I 53 126,90 2,20 Jod	54 Xe 54 131,29 Xenon
6 Cs 55 132,91 0,86 Cesium	56 Ba 56 137,33 0,97 Baryum		72 Hf 72 178,49 1,20 Hafnium	73 Ta 73 180,95 1,30 Tantal	74 W 74 183,84 1,30 Wolfram	75 Re 75 186,21 1,50 Rhenium	76 Os 76 190,23 1,50 Osmium	77 Ir 77 192,22 1,50 Iridium	78 Pt 78 195,08 1,40 Platina	79 Au 79 196,97 1,40 Zlato	80 Hg 80 200,59 1,40 Rtuť	81 Tl 81 204,38 1,40 Thallium	82 Pb 82 207,20 1,50 Olovo	83 Bi 83 208,98 1,70 Bismut	84 Po 84 -209 1,80 Polonium	85 At 85 -210 1,90 Astat	86 Rn 86 -222 Radon
7 Fr 87 -223 0,86 Francium	88 Ra 88 226,03 0,97 Radium		104 Rf 104 261,11 Rutherfordium	105 Db 105 262,11 Dubnium	106 Sg 106 263,12 Seaborgium	107 Bh 107 262,12 Bohrium	108 Hs 108 270 Hassium	109 Mt 109 268 Meitnerium	110 Ds 110 281 Darmstadtium	111 Rg 111 280 Roentgenium	112 Cn 112 277 Kopernicium	113 Nh 113 -287 Nihonium	114 Fl 114 289 Flerovium	115 Mc 115 -288 Moskovium	116 Lv 116 -289 Livermorium	117 Ts 117 -291 Tennessin	118 Og 118 293 Oganesson

Diagram illustrating the structure of an element box for Vanadium (V):

- 50,942: Relativní atomová hmotnost
- V: Značka
- 23: Protonové číslo
- 1,50: Elektronegativita
- Vanad: Název

6 LANTHANOIDY

57 La 1,10 Lanthan	58 Ce 1,10 Cer	59 Pr 1,10 Praseodym	60 Nd 1,10 Neodym	61 Pm 1,10 Promethium	62 Sm 1,10 Samarium	63 Eu 1,00 Europium	64 Gd 1,10 Gadolinium	65 Tb 1,10 Terbium	66 Dy 1,10 Dysprosium	67 Ho 1,10 Holmium	68 Er 1,10 Erbium	69 Tm 1,10 Thulium	70 Yb 1,10 Ytterbium	71 Lu 1,10 Lutecium
------------------------------------	--------------------------------	--------------------------------------	-----------------------------------	---------------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------	---------------------------------------	------------------------------------	---------------------------------------	------------------------------------	-----------------------------------	------------------------------------	--------------------------------------	-------------------------------------

7 AKTINOIDY

89 Ac 1,00 Aktinium	90 Th 1,10 Thorium	91 Pa 1,10 Proaktinium	92 U 1,20 Uran	93 Np 1,20 Neptunium	94 Pu 1,20 Plutonium	95 Am 1,20 Americium	96 Cm 1,20 Curium	97 Bk 1,20 Berkelium	98 Cf 1,20 Kalifornium	99 Es 1,20 Einsteinium	100 Fm 1,20 Fermium	101 Md 1,20 Mendělevium	102 No 1,20 Nobelium	103 Lr 1,20 Lawrencium
-------------------------------------	------------------------------------	--	--------------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------	-----------------------------------	--------------------------------------	--	--	-------------------------------------	---	--------------------------------------	--

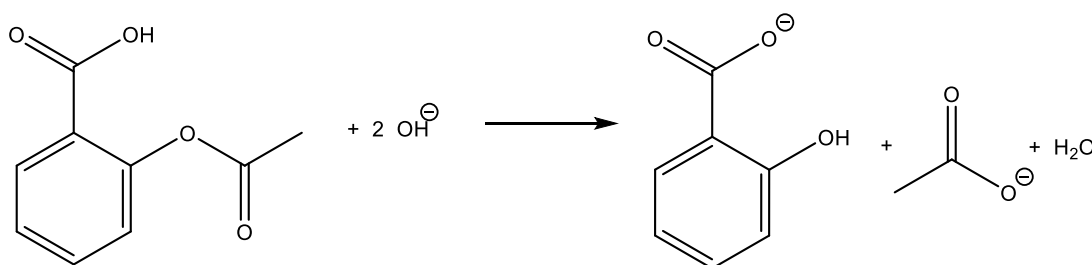
PRAKTICKÁ ČÁST

60 BODŮ

Úloha 1 Stanovení obsahu kyseliny acetylsalicylové v léčivém přípravku

60 bodů

Acylpyrin, jehož účinnou látkou je kyselina acetylsalicylová, je známé léčivo používané jako analgetikum a antipyretikum. Ve farmaceutické praxi se obvykle požaduje co nejpřesnější charakterizace výsledné lékové formy – stanovení obsahu účinné látky a ověření její čistoty. Proto budete mít v praktické části krajského kola za úkol stanovit množství účinné látky v tabletě Acylpyrinu. Stanovení budete provádět pomocí zpětné acidimetrické titrace po alkalické hydrolyze kyseliny acetylsalicylové přítomné v tabletě. Zmíněná alkalická hydrolyza poskytuje acetát a salicylát:

Nadbytečný hydroxid sodný se retitruje kyselinou chlorovodíkovou.

Vzhledem k tomu, že hydroxid sodný ani kyselina chlorovodíková nejsou základní látky, je třeba je před jakýmkoliv acidobazickými titracemi standardizovat.

V následující úloze provedete:

- Standardizaci odměrného roztoku hydroxidu sodného na kyselinu šťavelovou.
- Standardizaci odměrného roztoku kyseliny chlorovodíkové na standardizovaný roztok hydroxidu sodného.
- Stanovení obsahu kyseliny acetylsalicylové v tabletách acylpyrinu zpětnou acidimetrickou titrací.

Pomůcky

• lihový fix	• stříčka s destilovanou vodou
• papírové utěrky	• magnetická míchačka s ohřevem
• odměrný válec 100 ml	• magnetické míchadlo
• kádinka 150 ml (3×)	• nálevka hladká filtrační menších rozměrů
• kádinka 250 ml (2×)	• hodinové sklo na přikrytí kádinky 400 ml
• kádinka 400 ml (2×)	• plastová miska na chlazení
• pipeta nedělená 10 ml	• skleněná tyčinka
• pipeta nedělená 20 ml	• plastové kapátko (3×)
• pipeta nedělená 100 ml	• pipetovací balonek
• titrační baňka (3×)	• stojan, držák na byretu a svorka
• nálevka na doplňování byrety	• odměrná baňka 100 ml se zátkou
• byreta 25 ml s teflonovým kohoutem	• odměrná baňka 200 ml se zátkou

Chemikálie

- kyselina šťavelová dihydrát $(\text{COOH})_2 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$, p. a. ($M = 126,065 \text{ g mol}^{-1}$) – navážka přibližně 1,26 g odvážená na analytických vahách s vyznačenou hmotností v zazátkované zkumavce či váženice
- vzorek Acylpyrinu v blistru (1 tableta)
- hydroxid sodný NaOH, přibližně 0,2M odměrný roztok
- kyselina chlorovodíková HCl, přibližně 0,1M odměrný roztok
- indikátor bromthymolová modř (0,1% roztok ve směsi ethanol-voda 1:1 obj.)
- indikátor fenolftalein (1,0% roztok v ethanolu)
- destilovaná voda

Pracovní postup

Standardizace odměrného roztoku hydroxidu sodného

- Předloženou navážku dihydrátu kyseliny šťavelové, kterou máte ve zkumavce na pracovním stole, převedte kvantitativně do odměrné baňky o objemu 100,0 ml a doplňte destilovanou vodou po rysku.
- Do titrační baňky si odpipetujte 10,00 ml připraveného roztoku kyseliny šťavelové, zředte na přibližně 100 ml destilovanou vodou a přidejte 5 kapek roztoku indikátoru fenolftalein.
- Obsah titrační baňky titrujte odměrným roztokem hydroxidu sodného z bezbarvého do prvního stálého náznaku růžového zbarvení.
- Titraci proveďte nejméně 3× a spotřeby si zaznamenejte.

Standardizace odměrného roztoku kyseliny chlorovodíkové

- Do titrační baňky si odpipetujte 10,00 ml odměrného roztoku kyseliny chlorovodíkové, zředte na přibližně 100 ml destilovanou vodou a přidejte tolik roztoku indikátoru bromthymolové modři, aby byl roztok zřetelně žlutě zbarven.
- Obsah titrační baňky titrujte odměrným roztokem hydroxidu sodného ze žlutého zbarvení do prvního modrého odstínu, který nemá zelený nádech.
- Titraci proveďte nejméně 3× a spotřeby si zaznamenejte.

Příprava vzorku tablety Acylpyrinu

- Z blistru opatrně vyjměte tabletu Acylpyrinu o deklarovaném obsahu acylpyrinu 500 mg tak, abyste ji co nejméně porušili. Tabletou umístěte do kádinky o objemu 400 ml opatřené magnetickým míchadlem.
- Do kádinky s tabletou napipetujte 100,0 ml odměrného roztoku NaOH, kádinku přikryjte hodinovým sklem a na magnetické míchačce za stálého míchání přiveďte k varu a mírně vařte po dobu 7 minut. V kádince se vytvoří suspenze, nicméně, nerozpustná plnidla nemají na další stanovení vliv.
- Obsah kádinky ochlaďte ve studené vodní lázni a kvantitativně převedte do odměrné baňky o objemu 200 ml, doplňte destilovanou vodou po značku a řádně zhomogenizujte.

Stanovení obsahu kyseliny acetylsalicylové ve vzorku

- Ze vzorku alkalicky zhydrolyzovaných tablet Acylpyrinu si odpipetujte 20,00 ml do titrační baňky. Přidejte asi 50 ml vody a několik kapek roztoku indikátoru fenolftalein tak, aby bylo zbarvení suspenze v titrační baňce dostatečně intenzivní.
- Obsah titrační baňky titrujte odměrným roztokem kyseliny chlorovodíkové do odbarvení.
- Titraci proveďte nejméně 3× a spotřeby si zaznamenejte.

Vyhodnocení a otázky (vypracujte do pracovního listu)

- 1) Do pracovního listu uveďte přesnou navážku dihydrátu kyseliny šťavelové, kterou jste obdrželi.
- 2) Do tabulky v pracovním listu uveďte jednotlivé spotřeby odměrného roztoku hydroxidu sodného při jeho standardizaci a запиšte hodnotu přijaté spotřeby.
- 3) Vypočítejte přesnou koncentraci odměrného roztoku hydroxidu sodného.
- 4) Do tabulky v pracovním listu uveďte jednotlivé spotřeby odměrného roztoku hydroxidu sodného při standardizaci odměrného roztoku kyseliny chlorovodíkové a запиšte hodnotu přijaté spotřeby.
- 5) Vypočítejte přesnou koncentraci odměrného roztoku kyseliny chlorovodíkové.
- 6) Do tabulky v pracovním listu uveďte jednotlivé spotřeby odměrného roztoku kyseliny chlorovodíkové při stanovení obsahu kyseliny acetylsalicylové ve vzorku a запиšte hodnotu přijaté spotřeby pro toto stanovení.
- 7) Vypočítejte obsah kyseliny acetylsalicylové v tabletě Acylpyrinu.
- 8) Kyselina acetylsalicylová patří do skupiny analgetik, antipyretik a antiagregans. Vysvětlete, na co dané skupiny léčiv působí.
- 9) Hodnocena je i správná laboratorní technika a bezpečná práce v chemické laboratoři.

PRACOVNÍ LIST**60 BODŮ****Úloha 1 Stanovení obsahu kyseliny acetylsalicylové
v léčivém přípravku****60 bodů****1) Uvedte přesnou navážku dihydrátu kyseliny šťavelové, kterou jste obdrželi.**Navážka $(\text{COOH})_2 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$ .....**2) Uvedte jednotlivé spotřeby odměrného roztoku hydroxidu sodného při jeho standardizaci a
zapište hodnotu přijaté spotřeby.**

Spotřeby odměrného roztoku NaOH:

V_1 (NaOH) / ml	V_2 (NaOH) / ml	V_3 (NaOH) / ml	$(V_4$ (NaOH)) / ml	$V_{\text{přijata}}$ (NaOH) / ml

body:**3) Vypočítejte přesnou koncentraci odměrného roztoku hydroxidu sodného.**

Výpočet:

 $c(\text{NaOH}) =$ **body:**

--

- 4) Uveďte jednotlivé spotřeby odměrného roztoku hydroxidu sodného při standardizaci odměrného roztoku kyseliny chlorovodíkové a запиšte hodnotu přijaté spotřeby.

Spotřeby odměrného roztoku NaOH:

V_1 (NaOH) / ml	V_2 (NaOH) / ml	V_3 (NaOH) / ml	V_4 (NaOH) / ml	$V_{\text{přijata}}$ (NaOH) / ml

body:

- 5) Vypočítejte přesnou koncentraci odměrného roztoku kyseliny chlorovodíkové.

Výpočet:

$c(\text{HCl}) =$

body:

- 6) Uveďte jednotlivé spotřeby odměrného roztoku kyseliny chlorovodíkové při stanovení obsahu kyseliny acetylsalicylové ve vzorku a запиšte hodnotu přijaté spotřeby pro toto stanovení.

Spotřeby odměrného roztoku HCl:

V_1 (HCl) / ml	V_2 (HCl) / ml	V_3 (HCl) / ml	V_4 (HCl) / ml	$V_{\text{přijata}}$ (HCl) / ml

body:

--

7) Vypočítejte obsah kyseliny acetylsalicylové v tabletě Acylpyrinu.

Výpočet:

$m(\text{kyselina acetylsalicylová}) =$

body:

8) Kyselina acetylsalicylová patří do skupiny analgetik, antipyretik a antiagregans. Vysvětlete, na co dané skupiny léčiv působí.

Analgetika:

Antipyretika:

Antiagregans:

body:

--

9) Hodnocena je i správná laboratorní technika a bezpečná práce v chemické laboratoři.

Seznam prohřešků proti správné laboratorní praxi (vyplní organizátor/dozor v laboratoři) včetně příslušné bodové ztráty.

body: